

DEMOGRAFSKE IN SOCIOEKONOMSKE ZNAČILNOSTI KMEČKIH GOSPODINJSTEV V NASELJU DOBROVCE NA DRAVSKEM POLJU IN NJIHOV VPLIV NA KMETOVANJE NA VODOVARSTVENEM OBMOČJU

Uroš Horvat

Dr., profesor geografije in zgodovine, docent
Oddelek za geografijo
Filozofska fakulteta
Univerza v Mariboru
Koroška cesta 160, SI-2000 Maribor, Slovenija
e-mail: uros.horvat@uni-mb.si

UDK: 314:631.1(497.4Dobrovce)
COBISS: 1.01

Izvleček

Demografske in socioekonomske značilnosti kmečkih gospodinjstev v naselju Dobrovce na Dravskem polju in njihov vpliv na kmetovanje na vodovarstvenem območju

V prispevku so prikazane glavne demografske in socioekonomske značilnosti kmečkih gospodinjstev v naselju Dobrovce na Dravskem polju, kjer se nahaja črpališče pitne vode Mariborskega vodovoda. V skladu z Uredbo o vodovarstvenih območjih je bila v letu 2008 prepovedana uporaba fitofarmaceutskih sredstev ter omejena raba mineralnih in organskih gnojil, ki vsebujejo dušik, po prehodnem obdobju pa bo slednja tudi povsem prepovedana. Upoštevanje določil načina kmetovanja na vodovarstvenem območju bo vplivalo na precejšnje zmanjšanje pridelkov in imelo velik vpliv na ekonomski in socialni položaj kmečkega prebivalstva v naselju, saj ima večina kmetij na varovanem območju več kot polovico svojih zemljišč.

Ključne besede

demografski razvoj, Dobrovce, Maribor, Slovenija

Abstract

Demographic and socioeconomic characteristics of agrarian households in the Dobrovce (Slovenia) and their impact on farming in the water protection zone

The article discusses the main demographic and socioeconomic characteristics of agrarian households in the Dobrovce Settlement which is located in the proximity of Maribor, the second largest city in Slovenia. In this settlement is also one of Maribor's important water supply stations. In accordance with the Water Protection Area Regulation, the use of fitofarmaceutical products in the water protection zone became prohibited in 2008. In the same year, they also put a break on the use of fertilizers containing nitrogen. However, after the transitional period, the use of these fertilizers is going to be banned completely. The new method of farming in the water protection zone is going to decrease the number of crops and influence the economic as well as social situation of the rural population in the settlement, as more than half of the land of agrarian households is situated in the protected zone.

Key words

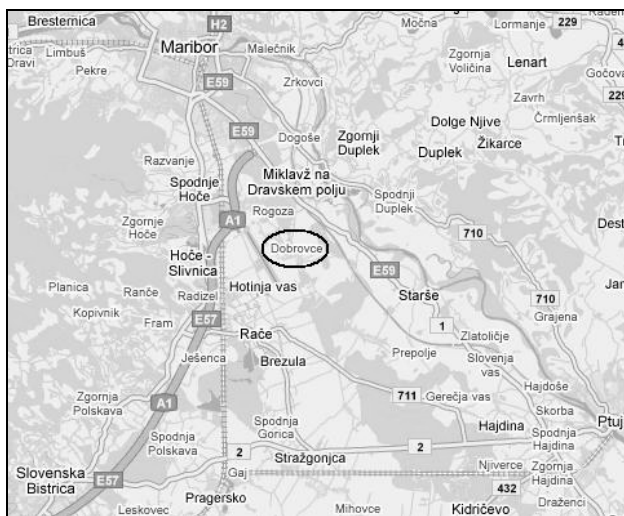
demographic development, demogeography, Dobrovce, Maribor, Slovenia

Uredništvo je članek prejelo 18. septembra 2009.

1. Uvod

V skladu s spremembami Direktive za pitno vode 98/83, ki jih je Evropska komisija pričela v letu 2003 in z upoštevanjem priporočil WHO, bodo morale države EU izdelati Načrt za varno oskrbo s pitno vodo. Tovrstni pilotni projekt za izdelavo ukrepov za zmanjšanje onesnaženja pitne vode se že izvaja v Mariborski regiji v sodelovanju med Ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter Zavodom za zdravstveno varstvo. Projekt je interdisciplinaren in pokriva vrsto področij: pravno, tehniško, zdravstveno, kmetijsko, ekonomsko, ekološko, idr.; med temi tudi področje geografije. V okvir priprave ukrepov za zmanjšanje ključnih pritiskov je bila tako vključena tudi demografska in socioekonomska analiza kmečkih gospodinjstev v naselju Dobrovce.

Dobrovce so obcestno naselje v severnem delu Dravskega polja (v občini Miklavž na Dravskem polju). Ležijo na robu dravske terase, ki je kot najpomembnejši naravno-geografski dejavnik vplivala na lego in prostorski razvoj naselja. Večji del naselja leži na nadmorski višini 258 m. Na peščenih tleh se proti vzhodu in severovzhodu širijo njivske površine, med katerimi je nekaj travnikov. Proti vzhodu se med njivami in kanalom HE Zlatoličje širi gozd, v katerem se nahaja črpališče Mariborskega vodovoda z dvema aktivnima vodnjakoma. Črpališče in območje njivskih površin vzhodno od naselja sodi v najožje vodovarstveno območje (VVO I), medtem ko celotno naselje in širše območje sodi v ožje vodovarstveno območje (VVO II).

Slika 1: Lega naselja Dobrovce.

Vir: <http://maps.google.com/>

Na območju črpališča Dobrovce (VVO I) se nahaja okoli 145 ha njiv in travnikov, na bližnjih 26 kmetijah pa so v letu 2008 gojili okoli 251 GVŽ (Zadravec, 2008). Ker so med najbolj intenzivnimi pritiski na podtalnico ravno nitrati in fitofarmacevtska sredstva, so morali v Dobrovcih v skladu z zahtevami Nitratne direktive do konca leta 2007 urediti nepropustne in s staležem živine usklajene gnojne jame in jame za gnojnico. V skladu z Uredbo o vodovarstvenih območjih pa je bila v letu 2008 na VVO I prepovedana uporaba fitofarmacevtskih sredstev ter omejena raba mineralnih

in organskih gnojil, ki vsebujejo dušik, po prehodnem obdobju pa bo slednja tudi povsem prepovedana. Upoštevanje določil načina kmetovanja na vodovarstvenem območju bo vplivalo na precejšnje zmanjšanje pridelkov in imelo velik vpliv na ekonomski in socialni položaj kmečkega prebivalstva v naselju, saj ima večina kmetij na varovanem območju več kot polovico svojih zemljišč.

2. Predstavitev naselja in analiza osnovnih demografskih in socioekonomskih podatkov

Naselje je bilo prvič omenjeno leta 1227 kot aput Welgoy, leta 1265 kot Stoytsendorf, leta 1441 pa kot Dobrovce. Ob popisu prebivalstva v letu 1869 je v Dobrovcah živelo 306 prebivalcev (po številu prebivalcev so bile v tem času Dobrovce večje od sosednjega Miklavža, ki je danes občinsko središče). Leta 1888 je naselje prizadel velik požar, ki je uničil skoraj vso vas. Leta 1894 je bila v naselju zgrajena prva osnovna šola, ki je leta 1904 postala dvorazrednica. V tem času je naselje imelo že prvo gostilno, trgovino in kovačijo.

Preglednica 1: Število prebivalcev v naselju Dobrovce po popisih prebivalstva med letoma 1869 in 2002 ter leta 2008.

Vir: Krajevni leksikon Slovenije, 1995; Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002; www.stat.si/popis2002; SI-STAT podatkovni portal, Prebivalstvo po spolu in starosti junij 2008 - www.stat.si/pxweb/Dialog.asp

Leto	1869	1900	1931	1961	1971	1981	1991	2002	2008
Št. prebivalcev	306	371	473	509	577	654	686	722	790

Število prebivalcev je do leta 1931 naraslo na 473. V tem obdobju se je večina prebivalcev še vedno ukvarjala s kmetijstvom, del pa se je že zaposlil v industriji. Leta 1928 je nastopila splošna gospodarska kriza, kar so občutili tudi prebivalci Dobrovca, saj je nekaj kmetij propadlo. Do konca druge svetovne vojne se je število prebivalcev znižalo na 450, v letu 1953 pa je naraslo na 470. Leta 1953 se je osamosvojil del naselja ob pristavi pri Račkem gradu, kjer je nastalo novo naselje Dravski Dvor. Leta 1961 je bila vzpostavljena redna avtobusna proga Maribor - Kidričevo, s čimer se je izboljšala prometna povezava z Mariborom, ki je postal zaposlitveno središče za mnoge prebivalce Dobrovca. Leta 1978 je bilo v bližini naselja zgrajeno letališče Maribor. Z izgradnjo letališke steze je bila prekinjena cestna povezava Dobrovca s Slivnico, Orehovo in Hotinjo vasjo. Leta 1982 je bilo v Dobrovcah zgrajeno telefonsko omrežje, leto kasneje pa Dom krajanov Dobrovce in otroški vrtec. V prvi polovici 90. let so uredili križišče Kidričeve in Šolske ceste ter izgradili vodovod, med tem ko v naselju še vedno ni urejene kanalizacije za odvod sanitarnih in meteornih voda. Leta 1999 so Dobrovce postale del nove občine Miklavž na Dravskem polju.

Večji del starejšega agrarnega dela naselja (predstavljajo ga hiše, ki so bile zgrajene pred drugo svetovno vojno) leži pod ježo terase, novejši del naselja pa leži večinoma nad ježo terase. Hiše, zgrajene po drugi svetovni vojni, so bile zgrajene večinoma med starejšimi stanovanjskimi stavbami, ki so razpršene na zgornjem delu terase. Območje novogradenj (zgrajene predvsem v 70. in v 80. letih 20. stoletja) se širi od zahodnega dela Dobrovca proti Skokam in sicer na območju kjer so bile pred tem njive, travniki ali gozdovi. Na svojem zahodnem delu se Dobrovce že neposredno stikajo s sosednjim naseljem Skoke. Naselji ločuje Mejna ulica.

Glede morfoloških elementov lahko v grobem naselje Dobrovce razdelimo na štiri

dele (Godec 1999):

- osrednji (vzhodni) del naselja: označujejo ga velike kmečke hiše, ki so večinoma obnovljene, številna gospodarska poslopja in hlevi. Za ta del je značilna gosta pozidava, slemena hiš potekajo pravokotno na prometnico.
- osrednji (zahodni) del naselja in
- jugovzhodni del naselja: oba imata zelo podobne značilnosti. Za oba dela naselja je značilno, da ni več tako strnjene pozidave, kmečke hiše in gospodarska poslopja so manjša, nekaj je tudi novogradenj. Izgled kaže na opustitev agrarne dejavnosti.
- zahodni del naselja: označujejo ga številne novogradnje, nekaj je tudi obnovljenih kmečkih hiš.

V prihodnje je možno pričakovati nadaljnjo deagrarizacijo, saj veliko kmečkih hiš dobiva prizidke sodobnega videza, kmečka poslopja pa izgubljajo prvoten namen.

Slika 2, Slika 3: Osrednji del naselja Dobrovce, ki ga označujejo velike kmečke hiše, številna gospodarska poslopja in hlevi (slemena hiš potekajo pravokotno na prometnico).

Vir: Horvat 2008.

Slika 4, Slika 5: Vodovarstveno območje na vzhodnem robu naselja Dobrovce, gnojišče na robu vodovarstvenega območja.

Vir: Horvat 2008.

Popis hiš in stanovanj v letu 2002 kaže, da je bilo v Dobrovcah 224 stavb s stanovanji, oziroma 273 stanovanj (v povprečju je bilo na stavbo 1,2 stanovanje). 14,0 % stanovanj je bilo zgrajenih pred leto 1945, največ stanovanj pa je bilo zgrajenih med letoma 1971 in 1980 ter 1981 in 1990.

Preglednica 2: Stanovanja po letu zgraditve stavbe v naselju Dobrovce leta 2002.

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002, www.stat.si/popis2002

Skupaj stanovanj	do 1918	1919 - 1945	1946 - 1960	1961 - 1970	1971 - 1980	1981 - 1990	1991 - 2002
273	19	19	33	39	66	54	43
100 %	7,0 %	7,0 %	12,1 %	14,3 %	24,2 %	19,8 %	15,6 %

Slika 6: Vrsta stavb v naselju Dobrovce.

Vir: Godec 1999.

Naselje v funkcijskem smislu nima izrazitega središča, saj so posamezne dejavnosti razpršene po naselju, oziroma se ne nahajajo v samih Dobrovcah. Objekti z glavnimi funkcijami se nahajajo ob glavni prometnici (Kidričeva cesta), ki povezuje Dobrovce z Miklavžem na Dravskem polju in z Dravskim dvorom ter ob Ulici talcev, ki poteka

od cerkve proti severozahodu skozi Dobrovce v Skoke. Kot staro središče bi lahko opredelili križišče Kidričeve ceste, Ulice talcev in Mladinske ulice. Tu se nahaja manjša cerkev, kapelica in osnovna šola. Ob Kidričevi cesti se nahajata vrtec, gostilna ter podjetje za gradbeno mehanizacijo in za špedicijo. Ob Ulici talcev je srednje velika trgovina. Ostale pomembne funkcije (občinsko središče, zdravstveni dom, kmetijska zadruga in pošta) se nahajajo v sedežu občine v naselju Miklavžu na Dravskem polju.

Preglednica 3: Osnovni podatki za naselje Dobrovce v letu 2002 - prebivalstvo, gospodinjstva, družine, stavbe in stanovanja.

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002, www.stat.si/popis2002

Prebivalstvo			Gospodinjstva		Družine	Stavbe s stanovanji	Stanovanja	
Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj	Povprečna velikost			Skupaj	Povprečno na stavbo
722	360	362	249	2,9	227	224	273	1,2

Število prebivalcev je po drugi svetovni vojni vseskozi zmerno naraščalo. Leta 1981 je v Dobrovcah živelo 654, leta 2002 pa 722 prebivalcev, kar predstavlja povečanje za 10,4 %. V obdobju med letoma 2002 in 2008 se je število prebivalcev povečalo še za 9,4 %. Povečanje lahko pripišemo predvsem priselitvam, saj leži naselje v zaledju suburbanega območja Maribora.

Še bolj kot število prebivalcev se je v zadnjem obdobju povečalo število gospodinjstev; med letoma 1991 in 2002 kar za 22 %. Povečanje je predvsem rezultat delitve nekdanjih velikih družin in starih kmečkih večdružinskih (trigeneracijskih) gospodinjstev. To izkazuje tudi zmanjšanje povprečnega števila članov v gospodinjstvu (leta 2002 le 2,9 prebivalca na gospodinjstvo). Leta 2002 se je v primerjavi z letom 1991 bistveno povečalo število samskih gospodinjstev. Njihov delež se je z 8,8 % povečal na 13,7 %. Povečal se je tudi delež gospodinjstev z dvema članoma (z 21,6 % na 26,1 %). Močno pa se je zmanjšal delež gospodinjstev s 4 člani (z 22,4 % na 18,1 %), še bolj pa s 5 in več člani (z 18,6 % na 10,4 %).

Preglednica 4: Gospodinjstva po številu članov v naselju Dobrovce v letu 2002.

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002, www.stat.si/popis2002

Skupaj	Gospodinjstva po številu članov				
	1 član	2 člana	3 člani	4 člani	5 članov in več
249	34	65	79	45	26
100,0 %	13,7 %	26,1 %	31,7 %	18,1 %	10,4 %

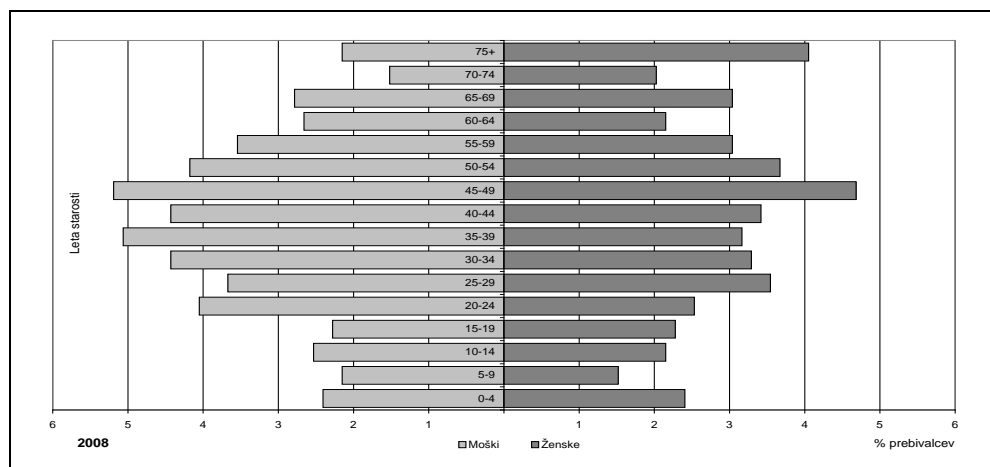
Splošnemu trendu staranja prebivalstva je podvrženo tudi prebivalstvo v Dobrovcah. Ker se naselje nahaja v območju suburbanega zaledja Maribora, razmere niso tako zaostrene kot v bolj perifernih in demografsko ogroženih območjih Slovenije, pa tudi ne takšne, kot so v mestu Maribor, ki ima med večjimi mesti v Sloveniji najstarejšo starostno sestavo prebivalstva, in se v njem posledično število prebivalstva v zadnjem desetletju zmanjšuje za okoli 1,2 % na leto (Horvat 2006). Deleži mladega (do 14 let) in starega prebivalstva (65 let in več) ter indeksa starosti so v Dobrovcah na nivoju državnega povprečja. Tako je leta 2002 znašal delež mladega prebivalstva 14,1 %, starega 13,0 %, indeks starosti pa je imel vrednost 92. Leta 2008 se je indeks starosti zvišal na vrednost 118, kar je bilo še vedno na nivoju državnega povprečja. Leta 2008 je bilo 38 prebivalcev starih 0 do 4 leta, tako da lahko, glede na število vseh prebivalcev, ugotovimo, da je znašala stopnja natalitete v zadnjih petih letih v povprečju 9,8 ‰, kar je tudi na nivoju državnega povprečja.

Preglednica 5: Starostna sestava prebivalstva v naselju Dobrovce v letu 2002.

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002, www.stat.si/popis2002

Skupaj prebivalcev	Starostne skupine (leta starosti)							
	0 - 14	15 - 24	25 - 34	35 - 44	45 - 54	55 - 64	65 - 74	75 +
722	102	97	117	123	113	76	70	24
100,0 %	14,1 %	13,4 %	16,2 %	17,0 %	15,7 %	10,5 %	9,7 %	3,3 %

Iz starostne piramide prebivalstva za leto 2008 je razvidno, da je v Dobrovcah najboljšežnejša starostna skupina srednjega aktivnega prebivalstva (v starosti med 45 in 49 let). Dobro je zastopana tudi starostna skupina v starosti med 25 in 39 let, kar vpliva na dejstvo, da se je v zadnjem obdobju povečalo število rojstev v naselju (število otrok v starosti 0 do 5 let je večje kot število otrok v starosti 5 do 9 let). Med starejšim prebivalstvom (v starosti 65 let in več) prevladuje žensko prebivalstvo. Tako je npr. v starosti 75 let in več kar 32 žensk in le 17 moških. Pri tem je zaskrbljujoče, da pomemben del starejših žensk predstavljajo ženske, ki živijo v dvočlanskih kmečkih gospodinjstvih s starejšim neporočenim sinom.

Slika 7: Starostna piramida prebivalstva v naselju Dobrovce v letu 2008.

Vir: SI-STAT podatkovni portal, Prebivalstvo po spolu in starosti, junij 2008 - www.stat.si/pxweb/Dialog.asp

Zanimivi so tudi podatki o življenjskih migrantih v naselju. Po podatkih popisa prebivalstva je v letu 2002 od rojstva v naselju živel 45,6 % prebivalcev Dobrovca. Med življenjskimi migranti se jih je večina priselila iz sosednjih občin (74,8 %). Zelo majhen je delež priseljencev iz širše regije in iz tujine, kar kaže, da je naselje zanimivo predvsem za lokalne selitve (priselitev zaradi procesov suburbanizacije ali poroke z domačinom).

Preglednica 6: Prebivalstvo po tipu selitve v naselju Dobrovce v letu 2002.

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002, www.stat.si/popis2002

Skupaj prebivalcev	Od rojstva živijo v naselju prebivališča	Priseljeni				
		skupaj	iz drugega naselja iste občine	iz druge občine iste statistične regije	iz druge statistične regije	iz tujine
722	329	393	50	294	28	21
100,0 %	45,6 %	100,0 %	12,7 %	74,8 %	7,1 %	5,3 %

Podatke o starostni sestavi dopolnjujejo podatki o aktivnosti prebivalstva. Leta 2002 je bilo v Dobrovcah aktivnih le 51,2 % prebivalcev, kar 23,1 % pa jih je bilo upokojenih. Čeprav leži naselje med intenzivno obdelanimi kmetijskimi površinami, pa statistični podatki kažejo, da je bilo med delovno aktivnim prebivalstvom le 12 prebivalcev (4,0 %) aktivnih v kmetijski dejavnosti. Leta 2002 so prevladovale storitvene (53,4 %) in nekmetijske dejavnosti (39,3 %). Delež dnevnih migrantov je znašal kar 85,3 %, kar kaže na dejstvo, da so Dobrovce predvsem spalno naselje v bližini Maribora, v katerem je zaposlen velik del prebivalstva.

Preglednica 7: Delovno aktivno prebivalstvo po dejavnosti v naselju Dobrovce v letu 2002.

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002, www.stat.si/popis2002

Skupaj aktivnih prebivalcev	Skupine dejavnosti			
	Kmetijske	Nekmetijske	Storitvene	Neznano
298	12	117	159	10
100,0 %	4,0 %	39,3 %	53,4 %	3,4 %

Na slabše socioekonomske razmere v naselju kaže tudi izobrazbena sestava prebivalstva v letu 2002. Prevladovalo je prebivalstvo z osnovno, nižjo in srednjo poklicno izobrazbo ter srednjo strokovno izobrazbo. Le 5,8 % prebivalstva je imelo višjo in visoko šolo, kar je bilo močno pod državnim povprečjem (t. j. 13,0 %).

Preglednica 8: Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi v naselju Dobrovce v letu 2002.

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002, www.stat.si/popis2002

Skupaj prebivalcev	Izobrazba				
	Nepopolna osnovna	Osnovna	Nižja in srednja poklicna	Srednja strokovna in splošna	Višja in visoka
620	27	157	178	222	36
100,0 %	4,4 %	25,3 %	28,7 %	38,8 %	5,8 %

3. Demografska in socioekonomska analiza gospodinjstev s kmečkim prebivalstvom

V novembru 2008 smo v naselju Dobrovce anketirali 20 kmečkih gospodinjstev na katera se nanašajo ukrepi za varovanje vodovarstvenega območja na vodnem zajetju Dobrovce. Zaradi odklonitve sodelovanja nam ni uspelo anketirati preostalih 6 gospodinjstev s kmečkim gospodarstvom, vendar so med njimi vsa z manj kot 2 ha zemljišč, prav tako pa se tudi večinoma njihovih zemljišč ne nahajajo na vodovarstvenem območju.

V 20 anketiranih gospodinjstvih je živel 74 prebivalcev, kar je predstavljalo 9 % vseh prebivalcev v naselju. Podrobno smo po gospodinjstvih analizirali naslednje kriterije:

- starostna sestava gospodinjstev,
- ekonomsko-zaposlitvena sestava gospodinjstev,
- posestna sestava gospodinjstev

in na njihovi osnovi določili vitalnost kmečkih gospodinjstev v naselju.

3.1 Starostna sestava gospodinjstev

Anketirana kmečka gospodinjstva smo uvrstili v sedem starostnih tipov gospo-

dinjstev, ki smo jih določili glede na starost posameznih članov gospodinjstva:

- (1) mlajša gospodinjstva (vsi člani mlajši od 35 let): to so najmlajše družine in mladi zakonci brez otrok.
- (2) gospodinjstva s srednjo in mlado generacijo (vsi člani mlajši od 50 let): to so mlade družine, ki so zaradi otrok praviloma usmerjene v prihodnost in zaradi tega bolj odprte za sodobne prijeme tudi v kmetijstvu.
- (3) trigeneracijska gospodinjstva: v katerih živijo starši z otroci in starimi starši, lahko pa tudi člani širše družine (bratje, sestre); ta gospodinjstva imajo trdno strukturo. So temeljna v agrarnih območjih, saj je v njih poudarjena povezava z ohranjanjem kmetijske proizvodnje.
- (4) gospodinjstva s srednjo generacijo (vsi člani v starosti med 30 in 60 let): v njih živijo starši v starosti do 60 let z otroci, starimi 30 do 40 let. Za slednje še obstaja možnost, da si ustvarijo družino, zato so še vedno potencialno vitalna gospodinjstva.
- (5) gospodinjstva s srednjo in starejšo generacijo (vsi člani starejši od 35 let): v katerih so starši stari več kot 65 let, otroci pa so stari 35 do 50 let; v teh gospodinjstvih živijo največkrat ostareli z neporočenim otrokom v starosti okoli 40 let. V ta tip se uvrščajo tudi samska gospodinjstva s člani v starosti nad 40 let.
- (6) starejša gospodinjstva (vsi člani starejši od 50 let): največkrat jih sestavljajo zakonca v starosti 50 ali 60 let (katerih otroci so se že odselili), neporočeni bratje in sestre ter starši z neporočenimi otroci, ki so starejši od 50 let.
- (7) ostarela gospodinjstva (vsi člani starejši od 70 let): v gospodinjstvu tega tipa največkrat živi ostarela ženska, ki nima otrok ali so se odselil, mož pa je umrl; člani teh gospodinjstev so večinoma delovno nedejavni ali pa kmetujejo največkrat ob pomoči sorodnikov.

Preglednica 9: Število gospodinjstev s kmečkim gospodarstvom v Dobrovcah v letu 2008 glede na starostni tip gospodinjstva.

Starostni tip gospodinjstev	Št. gospodinjstev	Št. oseb
(1) mlajša gospodinjstva (vsi člani do 35 let)	0	0
(2) gospodinjstva s srednjo in mlado generacijo (vsi člani do 50 let)	4	17
(3) trigeneracijska gospodinjstva	6	33
(4) gospodinjstva s srednjo generacijo (vsi člani med 30 in 60 let)	3	11
(5) gospodinjstva s srednjo in starejšo generacijo (vsi člani nad 35 let)	2	5
(6) starejša gospodinjstva (vsi člani nad 50 let)	1	3
(7) ostarela gospodinjstva (vsi člani nad 70 let)	4	5
Skupaj	20	74

Rezultati anketiranja kažejo, da med gospodinjstvi s kmečkim gospodarstvom v Dobrovcah izstopata dve skupini. V prvo sodijo gospodinjstva s srednjo in mlado generacijo (vsi člani gospodinjstva so stari do 50 let) ter t. im. trigeneracijska gospodinjstva, v katerih živijo starši z otroci in starimi starši. Gospodinjstva imajo trdno strukturo in so večja tudi po številu članov. V Dobrovcah smo identificirali 10 tovrstnih gospodinjstev, v katerih skupaj živi 50 prebivalcev. Predstavljajo temelj agrarne dejavnosti v naselju, saj je v njih poudarjena povezava z ohranjanjem kmetijske proizvodnje. Predstavljajo jih relativno mlade, oziroma srednje stare družine, ki so zaradi otrok praviloma usmerjene v prihodnost in zaradi tega bolj odprte za sodobne prijeme tudi v kmetijstvu.

Na drugi strani se nahaja skupina starejših in ostarelih gospodinjstev. Za prvo (v katerih so starši stari več kot 65 let, otroci pa so stari 35 do 50 let) je značilno, da si

starejši otroci še niso ustvarili družino, vendar za njih še obstaja možnost, da si leto ustvarijo, zato jih lahko še vedno uvrstimo med potencialno vitalna gospodinjstva. Takih gospodinjstev je v Dobrovcah 5. Prav tako je v naselju tudi 5 ostarelih gospodinjstev, v katerih so vsi člani stari nad 70 let. Člani teh gospodinjstev so večinoma delovno nedejavni ali pa kmetujejo največkrat ob pomoči sorodnikov. Tipično za tovrstno gospodinjstvo je, da jih običajno sestavlja ostarela ženska, otroci so se odselili, mož pa je umrl. V Dobrovcah so med gospodinjstvi s kmečkim gospodarstvom kar 3 taka gospodinjstva in v naslednjih 10 letih verjetno ne bodo več obstajala.

3.2 Ekonomsko-zaposlitvena sestava gospodinjstev

Anketirana kmečka gospodinjstva smo uvrstili v pet ekonomsko-zaposlitvenih tipov gospodinjstev (pri tipizaciji smo upoštevali zaposlitev aktivnih članov gospodinjstva in delež dohodka gospodinjstva, ki ga ustvarijo iz agrarne dejavnosti):

- (1) gospodinjstva na čisti kmetiji: so gospodinjstva na kmetiji, katere vsi aktivni člani (gospodar ali gospodinja, naslednik in njihovi otroci - vsi v starosti 15 do 64 let) delajo na kmetiji; tako nihče od njih ni zaposlenih zunaj kmetije in ustvarjajo dohodek izključno iz kmetijstva.
- (2) gospodinjstva na mešani kmetiji: so gospodinjstva na kmetiji, katere aktivni člani gospodinjstva delajo na kmetiji in zunaj nje. Sem sodijo tudi kmetije na katerih delajo samo člani gospodinjstva, ki so sicer zaposleni drugje, ter upokojenci in vzdrževani člani gospodinjstva.
- (3) gospodinjstva na dopolnilni kmetiji: so gospodinjstva na kmetiji na kateri noben član gospodinjstva v aktivni dobi ne dela samo na kmetiji; na kmetiji delajo le člani gospodinjstva, ki so zaposleni drugje, ter upokojenci in vzdrževani člani gospodinjstva.
- (4) gospodinjstva na ostareli kmetiji: so gospodinjstva na kmetiji na kateri živijo samo člani gospodinjstva, ki so starejši od 65 let.
- (5) »nekmečka« gospodinjstva: so gospodinjstva, ki nimajo kmečkega gospodarstva in so aktivni člani zaposleni izven kmetijstva (V Dobrovcah je bilo eno tovrstno gospodinjstvo pri katerem so vso zemljo dali v najem.).

Preglednica 10: Število gospodinjstev s kmečkim gospodarstvom v Dobrovcah v letu 2008 glede na ekonomsko-zaposlitveni tip gospodinjstva.

Ekonomsko-zaposlitveni tip gospodinjstev	Št. gospodinjstev	Št. oseb
(1) gospodinjstva na čisti kmetiji	5	19
(2) gospodinjstva na mešani kmetiji	8	37
(3) gospodinjstva na dopolnilni kmetiji	1	4
(4) gospodinjstva na ostareli kmetiji	5	8
(5) »nekmečka« gospodinjstva*	1	6
Skupaj	20	74

* vso zemljo dali v najem

V Dobrovcah ločimo tri osnovne ekonomsko-zaposlitvene tipe gospodinjstev s kmečkim gospodarstvom. Prvi tip so čiste kmetije, ki jih je med anketiranimi 5. Na njih aktivni člani gospodinjstva delajo na kmetiji, del dohodka pa gospodinjstva prejema še od pokojnin in socialnih transferjev (v povprečju 20–30 %). Čiste kmetije so večinoma usmerjene v govedorejo. Od 140 glav goveje živine (ki smo jo zabeležili v anketiranih gospodinjstvih) je na čistih kmetijah kar 106 glav. Glede na starostni tip gospodinjstva so se med čiste kmetije uvrstile predvsem kmetije s trigeracijskimi gospodinjstvi ter gospodinjstva s srednjo in starejšo generacijo (v

katerih so vsi člani starejši od 35 let). To kaže na dejstvo, da čiste kmetije v Dobrovcah veliki meri še vedno nimajo urejenega problema nasledstva.

Druga skupina so mešane kmetije. Teh je največ (8 anketiranih gospodinjstev s kmečkim gospodarstvom). Na njih aktivni člani gospodinjstva delajo na kmetiji in zunaj nje. Sem sodijo tudi kmetije na katerih delajo samo člani gospodinjstva, ki so sicer zaposleni drugje, ter upokojenci in vzdrževani člani gospodinjstva. Po rezultatih anketiranja pridobijo v povprečju okoli 30–50 % dohodka iz kmetijske dejavnosti, ostalo pa od zaposlitve v nekmetijskih dejavnostih in od pokojnin. Mešane kmetije v Dobrovcah se večinoma ukvarjajo s prašičerejo, saj je od 328 glav prašičev na anketiranih gospodinjstvih, na mešanih kmetijah kar 217 glav. Glede na starostni tip gospodinjstva sodi večina mešanih kmetij v tip s srednjo generacijo in v trigeneracijska gospodinjstva.

Kot posebno skupino gospodinjstev smo opredelili ostarela gospodinjstva; to so tista, v katerih na kmetiji živijo samo člani, ki so starejši od 65 let. Med anketiranimi je v Dobrovcah takih kar 5 gospodinjstev. Večino dohodka pridobijo iz pokojnin oziroma socialnih transferjev. Še vedno pa se na večini kmetij ukvarjajo z agrarno dejavnostjo (predvsem s pomočjo sorodnikov) in na ta način v povprečju pridobijo 20 – 35 % prihodka gospodinjstva. Večina nima živine in se ukvarjajo le s poljedelstvom, kar le-to zahteva manj delovne sile.

Preglednica 11: Povezava med starostnim in ekonomsko-zaposlitvenim tipom gospodinjstev v Dobrovcah leta 2008.

Starostni tip gospodinjstev	Ekonomsko-zaposlitveni tip gospodinjstev					skupaj
	(1) na čisti kmetiji	(2) na mešani kmetiji	(3) na dopolnilni kmetiji	(4) na ostareli kmetiji	(5) »ne-kmečka« gospodinj.	
(1) mlajša gospodinjstva (vsi do 35 let)						0
(2) gosp. s srednjo in mlado generacijo (vsi do 50 let)	1	2	1			4
(3) trigeneracijska gospodinjstva	2	3			1	6
(4) gosp. s srednjo generacijo (vsi med 30 in 60 let)		3				3
(5) gosp. s srednjo in starejšo generacijo (vsi nad 35 let)	2					2
(6) starejša gospodinjstva (vsi nad 50 let)				1		1
(7) ostarela gospodinjstva (vsi nad 70 let)				4		4
Skupaj	5	8	1	5	1	20

3.3 Posestna sestava gospodinjstev

Glede na velikost posesti smo med gospodinjstvi s kmečkim gospodarstvom ugotovili tri osnovne skupine kmetij. Največ je majhnih kmetij z do 2 ha ter kmetij s 4–6 ha. Med srednje velikimi kmetijami z okoli 10 ha prevladujejo večinoma mešane kmetije z usmeritvijo v prašičerejo. Največje po površini so čiste kmetije, ki so v Dobrovcah velike 19–22 ha. Anketirali smo tri tovrstne kmetije; dve med njimi sta usmerjeni v govedorejo. Poleg relativno majhne posestne sestave predstavlja poseben problem tudi velika razdrobljenost posesti.

Preglednica 12: Število gospodinjstev s kmečkim gospodarstvom v Dobrovcah v letu 2008 glede na velikost posesti.

Posestna sestava gospodinjstev	Št. gospodinjstev	Št. oseb
(1) 0,5 do 2 ha	5	20
(2) 2,1 do 5 ha	3	9
(3) 5,1 do 8 ha	5	16
(4) 8,1 do 10 ha	1	5
(5) 10,1 do 20 ha	4	16
(6) nad 20 ha	2	8
Skupaj	20	74

Preglednica 13: Povezava med ekonomsko-zaposlitvenim tipom in posestno sestavo gospodinjstev v Dobrovcah leta 2008.

Ekonomsko-zaposlitveni tip gospodinj.	Posestna sestava gospodinjstev						skupaj
	(1) 0,5 – 2 ha	(2) 2,1 – 5 ha	(3) 5,1 – 8 ha	(4) 8,1 – 10 ha	(5) 10,1 – 20 ha	(6) nad 20 ha	
(1) gospodinjstva na čisti kmetiji					3	2	5
(2) gospodinjstva na mešani kmetiji	2		4	1	1		8
(3) gospodinjstva na dopolnilni kmetiji		1					1
(4) gospodinjstva na ostareli kmetiji	2	2	1				5
(5) »nekmečka« gospodinjstva*	1						1
Skupaj	5	3	5	1	4	2	20

* vso zemljo dali v najem

3.4 Vitalnost kmečkih gospodinjstev

Vitalnost kmečkih gospodinjstev smo določili glede na starostno in socioekonomsko sestavo gospodinjstva; upoštevali pa smo tudi vprašanje naslednika kmetije. Določili smo tri tipe gospodinjstev, ki jih lahko opredelimo tudi kot tri scenarije prihodnjega razvoja gospodinjstev s kmečkim gospodarstvom v naselju Dobrovce.

Preglednica 14: Število gospodinjstev s kmečkim gospodarstvom v Dobrovcah v letu 2008 glede na tip gospodinjstva glede na vitalnost.

Tip kmečkih gospodinjstev glede na vitalnost	Št. gospodinjstev	Št. oseb	Povprečno št. oseb na gospodinjstvo
(1) neperspektivna gospodinjstva	6	14	2,3
(2) potencialno vitalna gospodinj.	5	17	3,4
(3) vitalna gospodinjstva	9	43	4,8
Skupaj	20	74	3,7

- (1) neperspektivna kmečka gospodinjstva.

Prvo skupino gospodinjstev predstavljajo t. im. neperspektivna kmečka gospodinjstva. To so ostarela gospodinjstva, stara gospodinjstva ter gospodinjstva s srednjo in staro generacijo, ki nimajo zagotovljenega naslednika in bodo v naslednjih desetih letih v veliki meri opustila kmetijsko dejavnost. V Dobrovcah smo opredelili 6 tovrstnih gospodinjstev, v katerih živi 14 prebivalcev in med njimi ni nihče aktiven na kmetiji. Večino dohodka pridobijo iz pokojnini oziroma socialnih transferjev. Še vedno pa se na večini kmetij ukvarjajo z agrarno dejavnostjo in na ta način v povprečju pridobijo 20–30 % prihodka gospodinjstva. V posesti imajo

okoli 18 ha zemljišč, od teh okoli 12 ha (66,6 %) na vodovarstvenem območju. Trenutno zemljišča večinoma obdelujejo sami in s pomočjo sorodnikov, ki pa živijo v drugih naseljih. Ukvarjajo se pretežno s poljedelstvom (pšenica, ječmen, krompir, oljne buče), zasejano imajo travinjo. Na nobeni kmetiji ne gojijo goveje živine, prašičev pa je le nekaj za lastne potrebe. Za prilagoditev zahtevam o kmetovanju na vodovarstvenem območju nekateri, ki imajo vzdrževalca (obdelovalca) zemljišč, predvidevajo zatravitev s travno-deteljnimi mešanicami, ali pa oddajo v najem, prodajo, oziroma opustitev dejavnosti. V zvezi s tem je potrebno opozoriti na možen problem, ki se lahko pojavi v primeru, da najemniki ali kupci zemljišč pridejo iz drugih naselij in imajo lahko zaradi tega drugačen odnos do varovanja vodovarstvenega območja, kot lokalno prebivalstvo.

Preglednica 15: Glavne značilnosti posameznih tipov kmečkih gospodinjstev v Dobrovcah leta 2008.

Tip kmečkih gospodinjstev	Število gospodinjstev	Število oseb	Število aktivnih oseb - polno zaposl. na kmetiji	Velikost posest (ha) - skupaj	Velikost posesti (ha) - na VVO	Število glav goveje živine	Število glav prašičev
(1) neperspektivna gospodinjstva	6	14	0	18	12	0	4
(2) potencialno vitalna gospodinj.	5	17	5	42	26,5	43	18
(3) vitalna gospodinjstva	9	43	11	98	54,5	97	306
Skupaj	20	74	16	158	93	140	328

- (2) potencialno vitalna kmečka gospodinjstva.

To skupino predstavljajo gospodinjstva s staro in srednjo generacijo v kateri imajo otroci še možnosti, da si ustvarijo družino, oziroma imajo naslednika. V Dobrovcah smo opredelili 5 tovrstnih kmetij, na katerih živi 17 prebivalcev; med njimi so 4 aktivni prebivalci polno zaposleni na kmetiji. V posesti imajo okoli 42 ha zemljišč, med katerimi je okoli 26,5 ha (63 %) na vodovarstvenem območju. Dve kmetiji sta čisti in še nimata potencialnega naslednika, dve kmetiji pa mešani. Dve kmetiji sta usmerjeni v govedorejo. Za prilagoditev zahtevam o kmetovanju na vodovarstvenem območju predvidevajo zatravitev s travno-deteljnimi mešanicami, o preusmeritvi v drugačen način kmetovanja pa trenutno ne razmišljajo.

- (3) vitalna kmečka gospodinjstva.

V skupino vitalnih kmečkih gospodinjstev so se uvrstila trigeneracijska gospodinjstva ter gospodinjstva z mlado in srednjo generacijo (op. mladih kmečkih gospodinjstev v Dobrovcah ni). Vitalna gospodinjstva predstavljajo potencial v ekonomskem pomenu ter so nosilci agrarne funkcije ter vzdrževanja kulturne pokrajine. V našem primeru predstavljajo tista gospodinjstva, ki bodo potencialno sposobna preusmeritve iz klasičnega načina kmetovanja na vodovarstvenem območju v druge oblike kmetovanja, oziroma bodo sposobna preživeti. Ta gospodinjstva naj bi poiskala razvojne potenciale, ki bodo prebivalcem zagotavljala zaslužek, omogočala transformacijo proizvodnje in izboljšanje kakovosti življenja. V Dobrovcah smo opredelili 9 tovrstnih gospodinjstev, v katerih živi 43 prebivalcev, med katerimi je 11 aktivnih oseb polno zaposlenih na kmetiji. Na dveh kmetijah ima eden od članov gospodinjstva srednjo kmetijsko izobrazbo. V posesti imajo okoli 98 ha zemljišč, med katerimi je okoli 54,5 ha (55,5 %) na vodovarstvenem območju. Tri kmetije so čiste, 6 pa je mešanih kmetij. Pridelujejo pšenico, koruzo, krompir,

ječmen, oves, tritikalo, krompir, oljne buče, idr., zasejano imajo travinjo. Tri kmetije so usmerjene v intenzivno govedorejo, 5 pa v prašičerejo (med njimi prevladujejo mešane kmetije). Opremljene so z vso potrebno mehanizacijo za obstoječi način pridelave in imajo urejena gnojišča in gnojnične jame. Na najožjem vodovarstvenem območju predvidevajo zatravitev vseh površin. Nekatere se želijo preusmeriti v rejo krav dojlj in pašo, druge želijo povečati stalež prašičev, vendar pa velja za živinorejce, ki so vključeni v okoljska nadomestila, določilo, da smejo imeti na ha površine največ 1,9 GVŽ. Sicer pa stalež živine na kmetijah v zadnjem času precej niha, in je precej odvisen od tržnih razmer. Opozoriti je potrebno tudi na dejstvo, da se bodo s preходом na drugačen način kmetovanja pojavili problemi v oskrbi živine s krmo. Reja živine bazira na voluminozni krmi in s omejitvijo proizvodnje na vodovarstvenem območju se bodo povečali stroški transporta. O preusmeritvi v ekološko kmetovanje na obravnavanih kmetijah trenutno ne razmišljajo. Izpostavljajo pa problem pomanjkanja finančnih sredstev za investicije v kmetijsko proizvodnjo.

Preglednica 16: Povezava med ekonomsko-zaposlitvenim tipom in tipom kmečkih gospodinjstev glede na vitalnost v Dobrovcah leta 2008.

Ekonomsko-zaposlitveni tip gospodinjstev	Skupaj	Tip kmečkih gospodinjstev glede na vitalnost		
		(1) neperspektivna gospodinjstva	(2) potencialno vitalna gospodinjstva	(3) vitalna gospodinjstva
(1) gospodinjstva na čisti kmetiji	5		2	3
(2) gospodinjstva na mešani kmetiji	8		2	6
(3) gospodinjstva na dopolnilni kmetiji	1		1	
(4) gospodinjstva na ostareli kmetiji	5	5		
(5) »nekmečka« gospodinjstva*	1	1		
Skupaj	20	6	5	9

* vso zemljo dali v najem

4. Zaključek

Lastniki in upravljalci zemljišč na območju naselja Dobrovce, oziroma zemljiščih, ki sodijo na opredeljeno vodovarstveno območje, morajo v prihodnje v skladu s pravno podlago za varovanje območja vodnega zajetja Dobrovce upoštevati uredbo glede omejitve oziroma prepovedi gnojenja in rabe fitofarmaceutskih sredstev. Kmetijska stroka je že opredelila tri osnovne možne tipe preusmeritev kmetovanja, in sicer v ekološko kmetovanje, zatravitev obstoječih kmetijskih površin in v kmetovanje z uporabo selektivnih kmetijskih kultur. Za vse tri tipe velja, da gre za kmetovanje ki omogoča osnovni ali najpomembnejši prihodek na kmetiji, po drugi strani pa zagotavlja upoštevanje zahtev uredbe o varovanju območja vodnega zajetja.

Z demografsko in socioekonomsko analizo gospodinjstev s kmečkim gospodarstvom smo ugotovili, da le polovica gospodinjstev v Dobrovcah sodi med vitalna kmečka gospodinjstva, ki so na vodovarstvenem območju potencialno sposobna preusmeritve iz klasičnega načina kmetovanja v druge oblike kmetovanja, oziroma bodo sposobna preživeti. Lastniki teh gospodinjstev so seznanjeni z zahtevami uredbe in možnimi preusmeritvami, vendar pa na nobeni kmetiji trenutno ne razmišljajo o preusmeritvi v ekološko kmetijstvo. V skladu s sprejeto uredbo nameravajo večinoma zatraviti obstoječe kmetijske površine ali gojiti selektivne kmetijske

kulture. Pri tem opozarjajo, da gre v primeru Dobrovca za specifičen tip tal (in posledično vodne bilance), ki ni primerljiv z drugimi območji, v katerih je prišlo do preusmeritve v ekološko pridelavo. Poleg tega nimajo finančnih virov za kakršno koli drugačno delovanje, kot je zatratitev. Pa tudi pri zatratitvi s travno-deteljnimi mešanici se lahko pogosto pojavijo posledice suše in s tem manjša proizvodnja. Z zmanjšanjem staleža živine na kmetijah se bo ekonomičnost reje in pridelave še dodatno znižala, zato je za računati, da bo pri spremembi načina pridelave prej prišlo do opuščanja reje živine na kmetijah, kot pa do zmanjšanja staleža živine.

Kar polovica kmetij sodi med neperspektivna ali potencialno vitalna kmečka gospodinjstva. Ostarela gospodinjstva, stara gospodinjstva ter gospodinjstva s srednjo in staro generacijo večinoma nimajo zagotovljenega naslednika in bodo v naslednjih desetih letih v veliki meri opustila kmetijsko dejavnost. Za prilagoditev zahtevam o načinu kmetovanja na vodovarstvenem območju predvidevajo zatratitev, ali pa oddajo v najem, prodajo, oziroma opustitev dejavnosti. Podobna je situacija tudi v potencialno vitalnih gospodinjstvih, vendar se bo tu situacija spreminjala s časovnim odlogom, še zlasti, če ne bodo rešili problema nasledstva.

Potrebno je opozoriti še na nekaj problemov, ki so se izpostavili tekom dela. V analizo so bili zajeti le lastniki in upravljalci zemljišč, ki so iz naselja Dobrovce. Zemljišča na vodovarstvenem območju pa imajo v lasti tudi lastniki iz drugih naselij. V prihodnje bi bilo potrebno tudi za njih pridobiti ustrezne podatke, da bi se vključili v analizo in program spremljanja ukrepov.

V prihodnje bo med prebivalstvom v Dobrovcah potrebno delovati predvsem na dveh področjih. Prvo je področje informiranja, izobraževanja in svetovanja, ki se mora implementirati tako na področju kmetijske dejavnosti (to poteka dobro že ves čas) kot tudi na področju ekološke osveščenosti. S slednjim naj bi se med prebivalstvom povečala zavest o pomembnosti varovanja virov pitne vode in nasploh o ekološkem delovanju v ranljivem okolju vodovarstvenega območja. Skrb za okolje bi morala med prebivalstvom v zaledju vodovarstvenega območja postati prioriteta, ne pa oteževalna okoliščina. Iz razgovorov s prizadetimi lastniki zemljišč je bilo namreč razbrati tudi nekatera odklonilna stališča do varovanja vodnih virov in možnosti ekscesov (tudi namerno onesnaževanje vodnih virov). Posledično, bi bilo potrebno v času implementacije ukrepov povečani inšpekcijsko kontrolo na obravnavanem območju.

Drugo področje delovanja je področje ekonomskih ukrepov. S spremembo načina kmetovanja na vodovarstvenem območju (večina anketiranih kmetij ima na tem območju 50–65 % zemljišč) se bo spremenila vrsta in zmanjšala količina kmetijske proizvodnje ter posledično dohodek gospodinjstva. Pri tem so še posebej ranljive t. im. čiste kmetije, ki si iz kmetijstva zagotavljajo celoten ali večino dohodka v gospodinjstvu. Kmetije sicer že sedaj dobivajo subvencije in so vključene v okoljska nadomestila, vendar je njihova zgornja višina plačila limitirana. Zato so v razgovoru poudarili, da bi bilo potrebno vpeljati posebno ekološko rento za vzdrževanje in obdelavo zemljišč na vodovarstvenem območju, pa tudi sredstva za odkup zemljišč v sklad zemljišč na vodovarstvenem območju, s katerimi bi lahko zainteresirani kupili ali vzeli v najem nadomestna zemljišča izven vodovarstvenega območja.

Literatura

- Godec, G. 1999: Geografski oris naselja Dobrovce. Seminarska naloga. PEF UM, Maribor.
- Horvat, U. 2006: Razvoj prebivalstva v mestu Maribor med letoma 1981 in 2002. Revija za geografijo 1-1, str. 41-62. FFUM, Maribor.
- Zadavec, D. 2008: Razmere v kmetijstvu in scenariji preusmeritve kmetijske proizvodnje v naselju Dobrovce. Poročilo. Kmetijsko gozdarski zavod Maribor. Maribor.
- Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 1991, 2002. SURS, Ljubljana.
www.stat.si/popis2002; SI-STAT podatkovni portal, Prebivalstvo po spolu in starosti junij 2008 -

DEMOGRAPHIC AND SOCIOECONOMIC CHARACTERISTICS OF AGRARIAN HOUSEHOLDS IN THE DOBROVCE (SLOVENIA) AND THEIR IMPACT ON FARMING IN THE WATER PROTECTION ZONE

Summary

Farmers in the Dobrovce Settlement with the land in the defined water protection zone must consider the regulation of water catchment areas which restricts or bans the use of fitofarmaceutical products and fertilizers. Experts in agriculture have already identified three basic types of possible restructuring of farming: organic farming, growing grass on existing agricultural lands, and farming based on the use of selective crops. It is believed that with all three types, one can get a sufficient income which also ensures compliance with the requirements of the regulation of water catchment areas.

With the help of demographic and socioeconomic analysis of agricultural households, we discovered that only half of the households in the water protection zone are potentially capable of restructuring from conventional farming to modern forms of cultivation and are able to survive. Owners of these households are familiar with the requirements of the regulation and possible restructuring to organic farming, however, none of them is currently considering this option. In accordance with the adopted regulation, they plan to grow grass on existing agricultural lands or grow selective crops. They warn, however, that in the case of the Dobrovce Settlement, they are dealing with a special type of soil (and consequently the water balance), which is not comparable to other areas in which the organic production has already taken place. In addition, no financial resources for any other operation but growing grass are available. By reducing the number of livestock on farms, the production and breeding thriftiness will reduce even more. Therefore, we can safely assume that rearing of livestock will soon start declining as soon as a change in the method of production becomes evident.

One half of the farms do not have any prospects in the future, whereas the other half has some kind of potential. Elderly households, aged households and households with the mature and old generation mostly do not have a successor. Consequently, the agricultural activities on these lands will cease in the next ten years. To adapt to the requirements of the type of farming in water protection zones, grass growing, renting, selling or abandonment of the lands is suggested. A similar situation is also seen in potentially prospective households, but the conditions here will change according to a time lag. Moreover, the situation will worsen if the problem of succession is not solved.

